

SUOMEN PANKIN
KIRJASTO

EDUSKUNNAN PANKKIVALTUUSMIESTEN

KERTOMUS

VUODELTA 1954

EDUSKUNNAN
PANKKIVALIOKUNNALLE

HELSINKI 1955

EDUSKUNNAN PANKKIVALTUUSMIESTEN

KERTOMUS

VUODELTA 1954

EDUSKUNNAN
PANKKIVALIOKUNNALLE

HELSINKI 1955

Suomen talouselämä vuonna 1954

SISÄLTÖ

	siv.		siv.
<i>Suomen talouselämä vuonna 1954</i>	3	Tilintarkastus	18
Teollisuus	3	Lainausliikkeen ja valuuttakaupan tarkastus .	18
Maa- ja metsätalous	4	Inventtaukset ja haarakonttorien tarkastukset	18
Työmarkkinat	5	Pankkivaltuusmiesten valvonnan alaiset ra-	
Ulkomaankauppa	5	hastot	18
Kotimaankauppa	6	Suomen Pankin soveltamien korkojen porras-	
Liikenne	6	taminen	19
Raha- ja pääomamarkkinat	7	Ehdotus Suomen Pankin ohjesäännön 6 §:n	
Korkotaso	8	muuttamisesta	19
Maksutase ja pääomaliike	9	Luotto Kansainväliseltä Jälleenrakennuspan-	
Hintataso	9	kilta	20
<i>Suomen Pankin toiminta</i>	10	Uusi kirjeenvaihtajapankki	20
Rahan arvo ja pankin ulkomaiset sulteet	10	Pankin pääkonttorin lisärakennussuunnitelma	20
Luotonanto ja korkomäärät	11	Eräiden palkkojen ja eläkkeiden korottami-	
Setelistö	12	nen, kalliipaikanlisät sekä ylimääräisten	
Setelinanto-oikeus ja sen käyttö	12	toimenhaltijain palkkaus	21
Pankin suhde valtioon	13	Myönnetyt eläkkeet, perhe-eläkkeet ja avus-	
Remburssit	14	tukset	21
Pankin tilinpäätös	14	Johtokunta	21
<i>Pankkivaltuusmiesten käsittelemiä asioita</i>	18	Haarakonttorien valvojat	22
Setelien lunastaminen	18	Pankkivaltuusmiehet ja tilintarkastajat	23

Suomen talouselämä kehittyi kertomusvuonna vilkastumisen merkeissä. Tämä johtui lähinnä siitä, että Euroopan talouselämä eli voimakkaan nousun aikaa ja että Amerikassa ei tullut monen ennustamaa takaiskua, vaan että tasainen kehitys jatkui siellä. Vuodenvaihteessa oli jo näkyvissä eräitä edullisen käänteiden merkkejä, ja noususuunta vahvistui sitten maassamme pitkin vuotta. Määräävänä oli ensi sijassa tärkeimpien vientituotteittemme kysynnän vilkastuminen maailmanmarkkinoilla. Hinnoissakin ilmeni nouseva suunta, joka kuitenkin pysyi hitaana, eivätkä uudet noteeraushinnat ehtineet koko voimallaan painaa leimaansa viennin arvoon. Kuitenkin tämä vilkastuminen heijastui voimakkaasti tuontiin, vientiteollisuuteen ja sitä tietä metsätöihin ja tuotantoelämän kaikkiin piireihin. Rakennustoiminta pysyi vilkkaana. Vain maatalouden alalla epäedulliset sääsuhteet heikensivät tuloksia. Alkuvuodesta työttömien luku oli melkoinen, mutta taloustoiminnan vilkastuessa työtilanne keväeseen mennessä suuresti parani, ja syksyllä vallitsi useilla aloilla täystyöllisyys.

Kansantulo lisääntyi ennakoarvioiden mukaan n. 6 % nousten siten suuremmaksi kuin minään aikaisempaan vuonna. Mercatorin indeksin mukaan kokonaistuotanto oli 136 pistettä (1948 = 100) vastaten 124 pistettä vuonna 1953.

Rahamarkkinat pysyivät tuotantoelämän vilkastumisen johdosta pitkin vuotta kireinä siitakin huolimatta, että luottolaitosten lainanotto oli runsas.

Rahan arvo oli kertomusvuonna vakava, vaikka noususuhdanne lisäsi inflaatiopainetta. Hintatasossa tapahtui vain vähäisiä muutoksia, kunnes se keinotekoisin valtion toimenpitein marraskuussa painettiin alemmaksi ja siten lisättiin rahan ostovoimaa.

Teollisuus

Teollisuustoiminta oli jo alkuvuodesta vilkkaampaa kuin edellisenä vuonna, ja noususuuntaa jatkui kuukausi kuukaudelta. Koko vuoden volyyymi-indeksi nousi siten Tilastol-

lisen päätoimiston laskelmien mukaan 142 pisteeseen oltuaan edellisenä vuonna 127 pistettä (1948 = 100). Teollisuustuotannon koko volyyymi lisääntyi siten lähes 12 %, kun nousu edellisenä vuonna oli vain nelisen prosenttia. Täten ylitettiin vuoden 1951 tähänastinen huipputulos.

Tämä voimakas nousu johtui ensi sijassa *vientiteollisuudesta*, jonka alalla oli tehty erinäisiä laajennus- ja rationalisoimistoita, samalla kun ulkomainen kysyntä kiihdytti tuotantoa. Vientiteollisuuden tuotantovolyyymi nousi kertomusvuonna keskimäärin 140 pisteeseen vastaten 113 pistettä edellisenä vuonna, joten nousu oli 24 %. Suunta oli, harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta, yhteinen vientiteollisuuden kaikille haaroille. Mainittakoon erityisesti, että paperiteollisuuden volyyymi lisääntyi runsaasti 29 %, vastavaan nousun puuteollisuudessa ollessa puolta pienempi; puutalojen tuotanto jopa supistui. Varsinkin selluloosateollisuus, joka edellisinä vuosina koki suuria vaikeuksia, lisäsi tuotantaan huomattavasti eli lähes 37 %, niin että valmistus nousi uuteen huippuun. Myös paperia, pahvia ja kartonkia sekä puukuitulevyä tuotettiin ennätysmäärät.

Kotimarkkinateollisuuden alalla nousu oli hiljaisempaa, vaikka vientisuhdanne ja sen aiheuttama kysynnän vilkastuminen sekä tavaratilanteen paraneminen ulottivat vaikutustaan siihenkin. Tuotantovolyyymi kohosi 133 pisteestä 144 pisteeseen eli runsaasti 8 %. Noususuunta oli yhteinen kaikille teollisuudenhaaroille, mutta sen voima vaihteli melkoisesti. Enimmin lisääntyi sulattojen ja metallinjalostuslaitosten, kivi-, savi- ja lasiteollisuuden sekä kemiallisen teollisuuden tuotanto.

Rakennustoiminta oli jatkuvasti erittäin vilkasta. Rakennettu volyyymi oli 22.1 milj. m³ vastaten 21.1 miljoonaa edellisenä vuonna. Tuotannon kokonaisarvon arvioidaan nousseen 110.3 miljardiin markkaan, kun se edellisenä vuonna oli ollut 99.8 miljardia. Tämän nousun jyrkkyyteen vaikutti osaksi se, että rakennettiin enemmän kivitaloja kuin aikaisemmin. Rakennustoiminnan lisäys oli suurempi kaupungeissa kuin maa-

seudulla, jossa lasku edellisenä vuonna oli ollut pienempi. Valmistuneista rakennuksista oli 43 % asuinrakennuksia, 24 % maatalousrakennuksia, 16 % liike- ja teollisuusrakennuksia sekä 13 % julkisia rakennuksia. Lisäys tuli etupäässä asuintalojen, liike- ja teollisuusrakennusten sekä julkisten rakennusten osalle.

Asuinhuoneistoja valmistui ennätysmäärä, runsaasti 31 000, kun vastaava luku edellisenä vuonna oli 29 100 ja vuonna 1952 30 500. Lisäys edellisestä vuodesta tuli kokonaan kaupunkien osalle, joissa valmistui 14 200 huoneistoa. Maaseudulla valmistui kaikkiaan 16 800 uutta huoneistoa ja siten jonkin verran vähemmän kuin edellisinä vuosina. Uusien huoneistojen keskimääräinen pinta-ala pysyi entisellään maaseudulla, mutta supistui tuntuvasti kaupungeissa, joissa se ennestäänkin oli pienempi.

Rakennustarviketilanne oli kaiken vuotta hyvä. Kotimaisista tuotteista oli betoniteräs ainoa, josta esiintyi niukkuutta, sitäkin vain alkuvuodesta. Sementin tuotanto nousi ennätysmäärään, 932 000 tonniin, ylittäen edellisen vuoden saavutuksen 9 %:lla. Tuontitavaroitakin oli yleensä saatavissa riittävästi, vain galvanoidun levyn ja linoleumin toimitusajat venyivät pitkiksi.

Alkuvuodesta ilmeni rakennusosalalla hieaman lähinnä kausiluonteista työttömyyttä, mutta sitten työtilanne nopeasti parani, joten voidaan sanoa täystyöllisyyden sen jälkeen vallinneen tällä alalla.

Maaja metsätalous

Sääsuhteet olivat kuluneena vuonna sangen epäedulliset maataloudelle. Jo kesäkuussa alkoi sadekausi, jota jatkui melkein keskeytymättä syksyyn saakka haitaten sekä viljelyskasvien kypsymistä että sadon korjuuta. Tämän johdosta useimpien viljelyskasvien hehtaarisadot jäivät määrältään pienemmiksi kuin edellisenä vuonna, samalla kun ne laadultaan jäivät silloista heikommiksi. Kun viljelty ala oli jonkin verran laajentunut varsinkin vehnän ja rukiin kohdalla, kokonaissato kuitenkin pieneni varsin vähän, ennakkoarvion mukaan n. 4.4 % edellisestä vuodesta, jolloin sato oli hyvä. Ennakkotietojen mukaan saatiin vehnää 249 100 tonnia vastaten 217 900 tonnia vuonna 1953 ja ruista 137 400 tonnia vastaten 129 800 ton-

nia, mutta vain 265 300 tonnia ohraa vastaten 314 400 tonnia sekä kauraa ainoastaan 830 000 tonnia vastaten 904 100 tonnia edellisenä vuonna. Perunasato, joka jo edellisenä vuonna oli pienentynyt, jäi 1 079 100 tonniin oltuaan vuonna 1953 1 379 200 tonnia. Viljelysalan laajentumisesta johtuen sokerijuurikkaan sato lisääntyi hiukan, mutta yleensä juurikkaista saatiin heikompi sato kuin edellisenä vuonna. Peltöheinän sato oli määrältään samaa suuruusluokkaa kuin edellisenä vuonna, mutta laadultaan huonompaa. Kaikkiaan arvioidaan sadon nousseen n. 3 700 milj. viljayksikköön sen oltua lähinnä edellisinä vuosina 3 900 ja 3 610 miljoonaa.

Karjatalouden alalla huono rehusato ja epäedulliset laiduntamisolosuhteet olivat omansa heikentämään tuloksia. Maidon tuotannon arvioidaan alkuvuoden edullisten tulojen johdosta kuitenkin olleen n. 2 900 milj. kiloa eli hieman suurempi kuin edellisenä vuonna. Myös meijerivoita valmistettiin hiukan runsaammin kuin vuonna 1953, arviolta 51.2 milj. kiloa vastaten 48.4 miljoonaa, mutta vuoden jälkipuoliskolla tuotanto supistui huomattavasti. Kun kotimainen kulutus hinnanalennusten johdosta lisääntyi, tuli ennen vuoden loppua pakko tilata voita ulkomailta, vaikka sitä alkuvuodesta oli liennyt vientiin 3 200 tonnia. Myös juuston tuotanto nousi, nimittäin 22.0 milj. kilosta vuonna 1953 arviolta 23.0 miljoonaa, viennin noustessa vastaavasti 10 800 tonnista 11 300 tonniin. Niinikään oli lihan ja kananmunien tuotanto ennakkotietojen mukaan melkoista runsaampi kuin vuonna 1953.

Metsätöihin painoi vientisuhdanteiden paraneminen nopeasti leimansa. Toukokuussa 1954 päättyneen hakkuukauden tulos oli jo suurempi kuin edellisen kauden, ja kehitys jatkui syksyllä samaan suuntaan. Hakkuukautena 1953/54 hakattiin kaikkiaan 33.4 milj. pm^3 , kun tulos edellisenä hakkuukautena oli jäänyt 28.3 miljoonaa. Nousua tapahtui kaikkien puutavaraalaatujen kohdalla, polttopuita lukuun ottamatta. Tästä noususta huolimatta metsätöissä olevien luku pysyi osaksi alemmallakin tasolla kuin edellisenä vuonna. Syynä tähän olivat toisaalta edulliset lumija sääsuhteet, toisaalta töiden rationalisointi. Syksyllä jatkuivat metsätyöt vilkkaina, ja vuoden loppuun mennessä hakkuumäärä nousi 13.4 milj. pm^3 :iin, mikä tietää lähes 19 %:n lisäystä edellisestä vuodesta. Myös työssä olevien luku nousi suuremmaksi kuin

parina edellisenä vuonna. Siten joulukuussa 1954 metsätöissä oli ennakkotietojen mukaan n. 112 000 henkeä vastaten vain 85 000 henkeä vuotta aikaisemmin.

Työmarkkinat

Kertomusvuoden alkaessa työtilanne oli melko huono, mutta talouselämän vilkastuminen heijastui nopeasti tällekin alalle lisäten työllisyyttä ja vähentäen työttömyyttä. Työttömyyskortistoihin oli vuoden 1953 päättyessä merkitty 46 100 henkeä vastaavan luvun oltua vuotta aikaisemmin 35 500. Maa-liskuun alussa saavutettiin vuoden huippu, 54 000 kortistoihin merkittyä, kun vastaava huippu edellisenä vuonna oli ollut 65 700 henkeä. Seuraavina kuukausina kortistoihin merkittyjen luku nopeasti väheni, niin että kesällä ei lainkaan esiintynyt työttömyyttä. Huomattava on, että viime vuoden luvut eivät ole täysin verrannollisia edellisen vuoden tietoihin, sillä työttömyyspolitiikka on muuttanut luonnettaan sikäli, että se on siirtynyt käyttämään ehdettäviä toimenpiteitä, joiden ansiosta kortistoihin ilmoitetaan vähemmän väkeä kuin ennen. Kortistoihin merkityistä suurin osa sai toimeentulonsa valtion ja kuntien järjestämissä varatoissa.

Viime syksynä työllisyystilanne oli erittäin hyvä, monilla aloilla täystyöllisyys vallitsi. Työttömyyskortistot avattiin tavallista myöhemmin, ja lokakuun lopussa niihin oli merkitty vajaat 2 000 henkeä vastaten 16 000 henkeä vuotta aikaisemmin. Joulukuun loppuun mennessä tavanmukaista kausityöttömyyttä alkoi esiintyä eri paikkakunnilla, mutta työttömyyskortistoihin merkittyjen luku jäi alle kolmanneksen siitä, mitä se oli ollut vuotta aikaisemmin.

Työmarkkinat olivat kuluneena vuonna rauhalliset, eikä sanottavia työtaisteluja esiintynyt. Palkat, jotka oli sidottu elinkustannusindeksiin, pysyivät suurin piirtein muuttumattomina. Kuitenkin tapahtui monilla aloilla pientä liukumista ylöspäin, teollisuustyöväen kohdalla arviolta 2—3 %. Loppuvuodesta tapahtunut hintojen alentaminen merkitsi reaali-palkkojen nousua pitkin linjaa. Näistä nousuista huolimatta esitettiin vuoden lopussa, kun suuri osa työehtosopimuksista joutui uusittavaksi, huomattavan pitkälle meneviä palkankorotusvaatimuksia. Ratkaisu siirtyi kuitenkin seuraavaan vuoteen.

Ulkomaankauppa

Suhdannekäänne tuli erityisen selvästi näkyviin ulkomaankaupan laajenemisena. Tämä tapahtui välittömästi viennin kohdalla, ja vientitulojen lisääntyessä voitiin myös myöntää entistä enemmän tuontilisenssejä. Vienti, joka jo alkuvuodesta oli suurempi kuin edellisenä vuonna, vilkastui kesään mennessä tuntuvasti. Sen kokonaisarvo kohosi 156 618 milj. markkaan vastaten 131 555 miljoonaa vuonna 1953. Lisäys oli siten 19 %. Tämä johtui pääasiallisesti vietyjen määrien kasvusta. Viennin kokonaisvolyymi kohosi näet 102 pisteestä (1935 = 100) 118 pisteeseen eli vajaat 16 %. Tärkeimpien vientituotteiden hinnoissa tapahtui pitkin vuotta nousua, mutta tämä oli suhteellisen vähäistä ja ehti vain vähän vaikuttaa kuluneen vuoden viennin arvoon, vietyjen tavaroiden keskihinta kun oli noussut vain 2.4 %. Keskimääräinen vientihintaindeksi, 2 123 pistettä, jäi näin ollen tuntuvasti alapuolelle vuosien 1951 ja 1952 vastaavien indeksien. Viennin lisäyksestä suuntautui huomattava osa Isoon Britanniaan, joka jälleen saavutti ensimmäisen sijan, 22.5 %, Suomen vientitavarain ostajamaana. Melkein samalla tasolla, 21.5 %, oli Neuvostoliitto. Lähinnä seurasivat Länsi-Saksa, Yhdysvallat, Ranska ja Hollanti.

Tuonti pysytettiin vuoden alkukuukausina samalla tasolla kuin edellisenä vuonna, mutta sittemmin se kohosi tuntuvasti. Tuonnin kokonaisarvo nousi täten 121 860 milj. markasta vuonna 1953 152 137 milj. markkaan eli lähes 25 %. Tuontitavarain hinnoissa jatkui samaa heikosti alenevaa suuntaa kuin edellisenäkin vuonna; hintaindeksi painui 1 695 pisteestä 1 631 pisteeseen eli 3.8 %. Näin ollen tuonnin volyyymi lisääntyi vielä voimakkaammin kuin sen arvo; volyyymi-indeksi kohosi siten 137 pisteestä 177 pisteeseen jääden kuitenkin alemmaksi kuin vuonna 1952. Myös tuontiin nähden Iso Britannia oli ensimmäisellä sijalla, 18.8 %, Neuvostoliiton seuraten aivan vanavedessä, 17.8 %. Lähinnä seurasivat Länsi-Saksa, Hollanti, Ranska ja Brasilia.

Kauppapase muodostui täten vientivoittoiseksi. Viennin enemmisyys, 4 481 milj. markkaa, jäi kuitenkin puolta pienemmäksi kuin lähinnä edellisenä vuonna.

Tuonnin rakenteessa ei tapahtunut kovin suuria muutoksia. Kuitenkin voidaan todeta raaka-aineiden tuonnin lisääntyneen

muita voimakkaammin. Vaikka raaka-aineiden keskihinnat olivat 10.7 % halvemmat kuin edellisenä vuonna, tuli tämän pääryhmän osalle 44.1 % tuonnin kokonaisarvosta, kun vastaava suhdeluku edellisenä vuonna oli 40.1 %. Koneiden ja kuljetusneuvojen tuonti edusti, samaten kuin edellisenäkin vuonna, 25.9 %:a tuonnin arvosta. Huomatava on, että tämän pääryhmän kohdalla oli, toisin kuin kaikkien muiden, tapahtunut pientä hintain nousua. Ravinto- ja nautintoaineita tuotiin suhteellisesti vähemmän kuin edellisenä vuonna, jolloin viljaa oli tuotu paljon yli oman tarpeen. Niiden osuus aleni näin ollen 22.0 %:sta 17.8 %:iin. Myös „muiden tavarain” tuonti oli runsaampaa kuin vuotta aikaisemmin, ja sen osuus kokonaistuonnista nousi 11.8 %:sta 12.2 %:iin.

Viennin jakaantuminen pääryhmien kesken kertomusvuonna muuttui edelliseen vuoteen verrattuna vain vähän. Kaikissa ryhmissä havaittiin lisäystä, joskin epätasaista. Etualalla olivat edelleen puutavarat, joiden osuus kuitenkin oli hieman alentunut, 40.4 %:sta 40.0 %:iin. Paperiteollisuustuotteiden viennin volyyymi kasvoi hiukan enemmän kuin edellisen ryhmän, ja hintaindeksin nousu oli myös tuntuvampi, 9.6 %, minkä johdosta tämän pääryhmän osuus nousi 37.1 %:sta 40.1 %:iin saavuttaen ensimmäisen sijan. Myös eläimistä saatuja ruokavaroita vietiin suhteellisesti enemmän kuin edellisenä vuonna, tosin vientipalkkioiden ansiosta, joten niiden osuus kokonaisviennin arvosta nousi 1.7 %:sta 2.5 %:iin. Sen sijaan „muiden tavarain” vientiosuus pieneni 20.9 %:sta 17.7 %:iin, vaikka niidenkin vienti oli runsaampaa kuin vuonna 1953.

Viennin vilkastuminen näkyy siitäkin, että melkein kaikkien tärkeiden vientitavarain vienti lisääntyi. Siten vietiin sahatavaroita 733 000 standarttia vastaten 688 000 standarttia edellisenä vuonna, sulfiittiselluloosaa 580 400 tonnia vastaten 464 100 tonnia, sulfaattiselluloosaa 375 000 tonnia vastaten 322 900 tonnia, pahvia 160 700 tonnia vastaten 120 700 tonnia, vaneria 298 000 m³ vastaten 216 000 m³ sekä paperia 750 800 tonnia vastaten 676 600 tonnia. Pyöreän puutavaran vienti lisääntyi 2 388 000 m³:stä 3 620 000 m³:iin. Useimmissa tapauksissa vienti kuitenkin jäi pienemmäksi kuin huipuvuonna 1951, vain paperin ja vanerin vienti ylitti silloisen huipun. Noususuunta ei kuitenkaan ollut aivan täydellinen, vaan puu-

talojen ja parakkien vienti supistui 897 000 m²:stä 788 000 m²:iin lattiapinta-alaa ja puuhiokkeen vienti 203 500 tonnista 193 200 tonniin.

Kotimaankauppa

Noususuhdanne ja lisääntyvä ostokyky sekä runsas tavaroiden saanti painoivat leimansa kotimaankauppaan, joka kuukausi kuukaudelta ylitti edellisen vuoden vastaavat saavutukset. Lokakuussa tuli kuitenkin pieni takaisku, kun yleisö siirsi ostoksiaan odottaessaan tulevia hinnanalennuksia. Sen sijaan loppuvuoden myynti kohosi ennätystasolle. Koko vuoden tukkumyynti oli arvoltaan 263.8 miljardia markkaa oltuaan edellisenä vuonna 246.1 miljardia, joten lisäys oli runsaasti 7 %. Kun hintataso oli hieman alentunut, oli myydyin tavaramäärän lisäys jonkin verran suurempi.

Liikenne

Ulkomaankaupan vilkastuminen vaikutti välittömästi *merenkulkuun*. Lähteneiden alusten luku oli 7 400 vastaten 6 700:aa edellisenä vuonna, ja niiden kantavuus kohosi vielä enemmän, 5 055 000 nettorekisteritonniin 5 976 000 tonniin, joten lisäys oli n. 18 %. Täten saavutettiin vuosien 1951—1952 huipputaso. Kuljetettu tavaramäärä lisääntyi vielä voimakkaammin. Ulkomaille vietiin 6 707 000 tonnia, mikä tiesi lähes 22 %:n nousua edellisestä vuodesta, kun taas tuotu tavaramäärä oli 5 353 000 tonnia vastaten runsaasti 35 %:n nousua. Liikenteen vilkastumisen seurauksena rahat vuoden loppupuolella hiukan kohosivat.

Kauppalaivastoon hankittiin joitakin uusia laivoja, lähinnä moottorialuksia, mutta samalla siitä poistettiin joitakin vanhentuneita höyry- ym. aluksia, mm. viimeiset purjealukset. Laivojen kokonaisluku supistui täten 613:sta 602:een, mutta samalla niiden bruttotonnimäärä lisääntyi n. 7 % nousten 722 500 tonniin.

Rautatieliikenne vilkastui samoista syistä. Kuljetettu tavaramäärä oli vuoden alusta alkaen runsaampi kuin edellisen vuoden vastaavina kuukausina. Voidaan arvioida sen kaikkiaan nousseen n. 18 milj. tonniin ja ylittäneen edellisen vuoden vastaavan luvun n. 15 %:lla. Tavarajunien vaununakselikilometrien luku lisääntyi jonkin verran vähemmän eli n. 12 %. Toisin kuin edellisenä,

hiljaisena, vuonna syntyi kertomusvuonna vilkkaimpina kuljetuskausina monin paikoin vaunupulaa.

Autoliikenne vilkastui sekkin, vaikka tuontirajoitusten takia ei ollut mahdollista tyydyttää suurta autonkysyntää osaksi kuluneiden autojen korvaamiseksi, osaksi uusien tarpeiden tyydyttämiseksi. Autojen ja niiden alustojen tuonti oli kuitenkin melkein 40 % suurempi kuin edellisenä vuonna, mutta samalla vain runsaasti puolet vuoden 1952 tuonnista. Rekisteröityjen autojen luku oli kertomusvuoden päättyessä 120 700 ja siten 11 % suurempi kuin vuotta aikaisemmin. Autokannan suurimpana osana olivat henkilöautot, joita oli 70 800, kun taas kuorma-autoja oli 34 300, pakettiautoja 10 000 ja linja-autoja 4 100.

Lentoliikenne vilkastui huomattavasti, osaksi edellisen vuoden kuluessa tapahtuneen matkalippujen hinnanalennuksen johdosta, osaksi lentoreittien ja -vuorojen lisäämisen takia. Aeron koneet lensivät kaikkiaan 4.95 milj. kilometriä eli melkein 30 % enemmän kuin edellisenä vuonna. Kuljetettujen matkustajien luku oli 221 000, joten lisäys edellisestä vuodesta oli 32 %. Matkustajista lensi lähes kaksi kolmannesta kotimaisilla ja vain runsas kolmannes ulkomaisilla linjoilla.

Raha- ja pääomamarkkinat

Rahamarkkinat pysyivät koko kertomusvuoden ajan kireinä siitä huolimatta, että luottolaitoksiin kertyi runsaasti pääomia. Syynä jatkuvaan kireyteen oli se, että ulkomaankaupan ja tuotantoelämän kaikilla aloilla tapahtuneen vilkastumisen seurauksena luotonkysyntä oli erittäin suuri. Vaikka kaikkea tätä kysyntää ei voitu tyydyttää, lisääntyi luotonanto huomattavasti voimakkaammin kuin edellisenä vuonna.

Liikepankkien varsinaisten talletusten määrä lisääntyi 12 989 milj. markkaa vastaten 10 713 miljoonaa edellisenä vuonna. Suhteellinen nousu oli sama eli 18 %. Sitä vastoin luotottomien shekkilien kasvu, joka varsinkin vuonna 1952 oli erittäin runsas, oli suhteellisen vähäinen. Lisäys oli vain 2 802 milj. markkaa eli n. 9 %, kun se vuonna 1953 oli ollut 4 092 miljoonaa eli 15 %. Liikepankkien koko luotonotto yleisöltä lisääntyi siten 15 791 milj. markkaa vastaten 14 805 miljoonaa edellisenä vuonna. Myös liikepankkien ottolainaus muilta luottolaitok-

silta (Suomen Pankkia mukaan lukematta) lisääntyi kertomusvuonna, nimittäin 4 194 milj. markkaa, kun vastaava lisäys edellisenä vuonna oli ollut sangen vaatimaton, vain 646 miljoonaa. Kaiken kaikkiaan liikepankkien ottolainaus siten lisääntyi 19 985 milj. markkaa nousten 130 054 miljoonaa. Lisäys oli 18 %, kun se edellisenä vuonna oli ollut n. 16 %.

Liikepankkien luotonanto lisääntyi vielä voimakkaammin kuin luotonotto ja verrattomasti enemmän kuin edellisenä vuonna, jolloin niiden, keskuspankin painostuksen johdosta, oli ollut pakko panna melko ahtaat rajat luotonannon kasvulle ja jolloin talouselämän hiljaisempi tahti teki sen mahdolliseksi. Luotonkysynnän vilkkauten johdosta liikepankkien luotonanto kertomusvuonna kasvoi 23 342 milj. markkaa eli lähes 21 %, kun lisäys edellisenä vuonna oli vain 3 803 miljoonaa. Toiselta puolen se luotonanto, joka tapahtuu obligaatioiden oston muodossa, kertomusvuoden aikana supistui, kun se edellisenä vuonna oli lisääntynyt voimakkaasti.

Liikepankkien luotonannon ja -oton välinen jännitys, joka edellisenä vuonna oli tuntuvasti helpottunut, kiristyi jälleen kuluneena vuonna. Mainittu erotus, kun obligatiotkin luetaan luotonantoon, oli kertomusvuoden alkaessa 8 967 milj. markkaa, sen päättyessä taas 11 145 miljoonaa. Tämän erotuksen kasvua, 2 178 milj. markkaa, vastasi pankkien omien varojen lisäys, joka lähinnä uusemissioiden takia oli 3 747 miljoonaa.

Liikepankit olivat jatkuvasti Suomen Pankin avun tarpeessa, mutta rediskonttausten määrä pysytteli vuoden alkupuolella tuntuvasti alemmalla tasolla kuin edellisenä vuonna. Syksyllä tilanne jälleen kiristyi, ja vuoden lopussa rediskonttausten määrä nousi 7 564 milj. markkaan oltuaan vuotta aikaisemmin 5 607 miljoonaa.

Liikepankkien ulkomaisissa suhteissa ei tapahtunut sanottavia muutoksia. Sekä velat että saatavat tosin kasvoivat ulkomaankaupan vilkastumisen johdosta, mutta pankkien nettosaatava pysyi entisellä tasollaan; se oli kertomusvuoden päättyessä 1 389 milj. markkaa vastaten 1 063 miljoonaa vuotta aikaisemmin.

Talouselämän vilkastuminen heijastui myös *muiden luottolaitosten*, so. säästöpankkien, postisäästöpankin, osuuskassojen ja näiden keskusliikkeen, osuuskasppojen säästökasso-

jen ja Kiinteistöpankin, toimintaan. Niiden yhteenlaskettu luotonoton lisäys nousi 31 009 milj. markkaan eli lähes 19 %:iin oltuaan edellisenä vuonna 21 795 miljoonaa eli 15 %. Lisäys ei kuitenkaan saavuttanut samaa suhteellista suuruutta kuin vuosina 1952 ja 1951. Luotonkysyntä ylitti näissäkin luottolaitoksissa pitkälti mahdollisuudet luotonantoon.

Suomen Pankin luotonannosta ja muusta toiminnasta tehdään selkoa tämän kertomuksen toisessa osassa.

Pääomamarkkinat saivat leimansa valtion lainantarpeesta, jonka tyydyttämiseksi laskettiin liikkeeseen useita uusia obligaatiolainoja. Jo alkuvuodesta alettiin myydä obligaatioita, jotka kuuluivat seuraaviin lainoihin: vuoden 1954 I voitto-obligaatiolaina, määrältään 400 milj. markkaa, 6½ %:n indeksiehtoinen laina, määrältään 700 milj. markkaa, ynnä vaihtuvakorkoinen laina, lisätyltä määrältään 4 000 milj. markkaa, sekä edelleen postisäästöpankkilaina, määrältään 2 100 milj. markkaa. Vuoden varrella emittoitiin edelleen II voitto-obligaatiolaina, 600 milj. markkaa, 6 %:n indeksilaina, 3 500 milj. markkaa, sekä vaihtuvakorkoinen tielaina, 2 000 milj. markkaa. Kaikkia lainoja ei merkitty kokonaisuudessaan — tielainaa vain mitätön osa — niin että tarjotusta 13 300 milj. markan määrästä sijoitettiin 10 618 miljoonaa. Edelleen valtio myi eräiden vanhempien lainojen obligaatioita n. 722 milj. markan arvosta, joten se sai uutta luottoa pääomamarkkinoilta kaikkiaan n. 11 340 milj. markkaa, so. runsaasti kolme kertaa niin paljon kuin edellisenä vuonna. Kun valtio tarjosi edulliset lainaehdot, jäivät muiden luontotarvitsijain mahdollisuudet vähäisiksi. Kaupungeista vain yksi, Helsinki, uskaltautui näille markkinoille sijoittaen palkinto-obligaatioita 193 milj. markan arvosta tarjotusta 200 miljoonan määrästä. Edelleen Osuuskassojen Keskus Oy emittoi 700 milj. markan ja Suomen Kiinteistöpankki Oy 400 milj. markan lainan; jälkimmäinen ei, kun laina tarjottiin markkinoille vasta joulukuussa, saanut myydyksi kuin osan obligatioista, nimittäin 210 milj. markan arvosta. Teollisuusyrityksistä kaksi, Yhtyneet Paperitehtaat Oy ja Kasviöljy Oy, emittoivat obligaatiolainoja, edellinen 200 milj. markan, jälkimmäinen 730 miljoonan arvosta. Vielä on otettava huomioon Osuustukkukauppa i.l:n uusi 200 milj. markan laina, josta 16 milj. markkaa ehdittiin sijoittaa, sekä eräiden van-

hojen lainojen obligaatioiden jatkuva myynti, yhteisarvoltaan n. 2 170 miljoonaa. Muiden kuin valtion obligaatiolainojen sijoitus nousi täten, valtion kilpailun takia, vain 4 220 milj. markkaan, kun vastaava myynti vuonna 1953 oli 9 147 miljoonaa. Kaiken kaikkiaan sijoitettiin siten pääomamarkkinoille uusia obligaatioita 15 560 milj. markan arvosta vastaten 12 797 miljoonaa vuonna 1953. On syytä muistaa, että melkoinen osa puheena olevista obligaatioista ei koskaan varsinaisessa mielessä tullut markkinoille vaan jäi luottoa antaneen luottolaitoksen salkkuun. Edelleen on otettava huomioon, että uusien obligaatioiden sijoittamista oli vastaamassa vanhoihin lainoihin kuuluvien obligaatioiden kuolettaminen, vaikka tämän määrästä ei vielä ole tietoa.

Arvopaperipörssin kehityksessä ilmeni selvästi, että valtion edullisten obligaatioiden tarjonta vähensi osakkeiden kysyntää. Pörssivaihto oli vain 1 569 milj. markkaa ja siten runsaasti 26 % pienempi kuin edellisenä vuonna ja samalla pienempi kuin moneen aikaan. Edellisenä vuonna tapahtuneen pörssinoteerausten huomattavan nousun jälkeen suunta keväällä oli laskeva, mutta loppuvuodesta taso taas nousi. Joulukuussa yleinen osakeindeksi oli siten 5.2 % korkeampi kuin joulukuussa 1953. Teollisuusosakkeiden indeksi oli kohonnut hiukan enemmän eli 6.5 %, kun sitä vastoin pankkiosakkeiden indeksi oli alentunut 4.8 %, ainakin osaksi seurauksena melkoisista uusemissioista.

Korkotasotaso

Yleinen korkotasotaso pysyi kertomusvuonna entisellään, mutta eräitä pienehköjä muutoksia alenevaan suuntaan voidaan todeta. Talletuskorko oli siten jatkuvasti 5½—5¾ % ja shekkilitien korko 1—1½ %. Luotonantokorko oli enimmäkseen 8 %, ainoastaan eräät säästöpankit sovelsivat vähän alemmaa korkoa. Syksyn hallitussopimus tosin edellytti korkokannan yleistä alentamista kustannustason helpottamiseksi, mutta luottolaitosten taholla katsottiin ajankohta — voimakas nousukausi ja kiihtyvä kysyntä — sopimattomaksi, minkä johdosta yleisestä korkokannan alentamisesta ei tullut mitään ennen vuoden päättymistä. Ainoastaan asuntotuotannon edistämiseksi luottolaitosten keskusjärjestöt sopivat siitä, että suositeltiin rakennusluottojen koron alentamista ½ %. — Suo-

men Pankin koroista tulee puhe toisessa yhteydessä.

Maksutase ja pääomaliike

Ulkomaisesta maksutaseesta ei vielä ole käytettävissä yksityiskohtaisia tietoja, vaan on tyydyttävä muutamaan yleispiirteeseen. Ennen kaikkea voidaan todeta, että maksutaseen juoksevien erien tärkein tekijä, ulkomaankauppa, ei merkinnyt niin suurta nettotuloa kuin edellisenä vuonna. Viennin enemmyys oli näet 4 481 milj. markkaa vastaten 9 695 miljoonaa vuonna 1953. Toiselta puolen voidaan arvioida kauppalaivaston kansantaloudelle tuottaman tulon jonkin verran nousseen rinnan merenkulun vilkastumisen kanssa. Edellyttäen, että maksutaseen muiden tekijäin yhteistulos kertomusvuonna oli sama kuin vuonna 1953, voidaan näin ollen arvioida maksutaseen juoksevien tulojen olleen 9—10 miljardia markkaa menoja suuremmat.

Ulkomainen pääomaliike kuvastaa sekini maksusuhteiden jatkuvaa paranemista. Niinkuin edellisenäkin vuonna muutokset pitkäaikaisiin ja puolipitkiin luottoihin nähden olivat vähäiset. Varsinaisesti uusia tällaisia luottoja ei kertomusvuonna lainkaan vedetty maahan, mutta aikaisemmin myönnettyjä luottoja sen sijaan käytettiin kaikkiaan 4 647 milj. markan arvosta. Huomattavin osa tästä olivat ns. laivaluotot, jotka on myönnetty puolipitkinä Suomeen tilattuja laivoja rakennettaessa. Toiselta puolen suoritettiin sopimuksenmukaisia luottojen lyhennyksiä ja kuoletuksia 4 428 milj. markan arvosta. Siten saatiin maahan pääomia vain 219 milj. markan arvosta, ja pitkä ja puolipitkä velka ulkomaille nousi 64 976 milj. markkaan.

Paljon huomattavammat olivat ne muutokset, jotka tapahtuivat lyhytaikaisten velkojen ja saatavien tileillä. Ennakkotietona voidaan todeta, että Suomen Pankin ja liikepankkien ulkomaiset saatavat nousivat 35 813 milj. markasta kertomusvuoden alkaessa 44 867 miljoonaa sen päättyessä, kun sitä vastoin vastaavat velat vähenivät 17 245 milj. markasta 16 265 miljoonaa. Luottolaitosten ulkomainen nettosaatava kasvoi siten 18 568 miljoonasta 28 602 miljoonaa. Lisäys oli niin runsas kuin 10 034 milj. markkaa eli 54 %.

Hintataso

Hintataso pysyi suurimman osan kertomusvuotta enimmäkseen muuttumattomana. Kuitenkin ilmeni elinkustannuksissa nousun oireita, ja pelättiin indeksin (1951 = 100) nousevan 105 pisteeseen, mikä olisi aiheuttanut yleisen palkkojen kohoamisen 5 %:lla. Tämän välttämiseksi alennettiin syksyllä tukipalkkioin ja veronpoistoin eräitä hintoja, minkä takia elinkustannusindeksi, joka oli pysytellyt 104 pisteessä, painui 98 pisteeseen. Vanha elinkustannusindeksi (1935 = 100), joka joulukuussa 1953 oli 1 205 pistettä mutta sitten nousi 1 217 pisteeseen elokuussa, aleni 1 136 pisteeseen joulukuussa, jolloin se oli 5.7 % alempi kuin vuotta aikaisemmin. Hintatason aleneminen joulukuusta 1953 viime joulukuuhun oli ravinnon kohdalla 6.9 %, lämmön ja valon kohdalla 7.0 % sekä vaatetuksen kohdalla 14.5 %. Myös vero- taakka keveni 11.8 %. Poikkeusasemassa olivat asuntokustannukset, jotka kohosivat 21.3 % lähinnä seurauksena siitä, että vanhojen talojen vuokrat vuoden alusta kohosivat 20 % ja että uusien, kalliimpien talojen paino jatkuvasti kasvoi indeksiä laskettaessa. Siitä huolimatta asuntoindeksi vuoden päättyessä oli vain 747 pistettä verrattuna yleis- indeksiin 1 136.

Tukkuhinnoissa oli heikko laskeva suunta vallalla, ja juuri mainitut toimenpiteet ulotuivat myös tukkuhintoihin, vaikka tuntuvasti heikommin kuin vähittäishintoihin. Kotimarkkinatavarain yleisindeksi nousi 1 709 pisteestä joulukuussa 1953 aina 1 740 pisteeseen viime lokakuussa, mutta aleni taas 1 684 pisteeseen joulukuussa, jolloin se oli vajaat 1.5 % alempi kuin vuotta aikaisemmin. Kotimaisten tavarain indeksi aleni runsaasti 1.5 %, ulkomailta tuotujen hiukan vähemmän eli 1.3 %. Kotimaisten maataloustuotteiden kohdalla hintojen lasku oli 1.0 % ja teollisuustuotteiden kohdalla 6.7 %, kun sen sijaan metsätaloustuotteiden hinnat kohosivat 6.4 %, minkä hintojen nousu maailmanmarkkinoilla sai aikaan. — Rakennuskustannukset pysyivät niinkään suunnilleen entisellä tasolla. Niiden yleisindeksi heilahteli tosin teknillisistä syistä kuukaudesta toiseen jonkin verran, mutta vuoden keskiindeksi oli 101 pistettä (1951 = 100) samoin kuin edellisenäkin vuonna.

Suomen Pankin toiminta

Rahan arvo ja pankin ulkomaiset suhteet

Ulkomaiset valuuttakurssit pysyivät kertomusvuonna muuttumattomina; dollarin virallinen myyntikurssi oli siten 231 markkaa, punnan kurssi 646 markkaa ja Ruotsin kruunun kurssi 44:50 markkaa. Niinkuin edellisenäkin vuonna myytiin ulkomaille matkustaville valuuttoja jonkin verran korkeampiin kurssiin, joihin myös ostettiin valuuttoja maahan tulleilta ulkomaalaisilta. Markan kotimainen arvo pysyi suurimman osan kertomusvuotta melkein muuttumattomana, mutta vuoden lopussa markan ostovoima parani niiden hintoja ja hintaindeksijä alentavien toimenpiteiden kautta, joita edellä on kosketeltu.

Edullisten vientisuhdanteiden johdosta kävi mahdolliseksi lisätä Suomen Pankin ulkomaisia saatavia ja vähentää sen ulkomaisia velkoja. Valuuttavaranto kasvoi siten 13 834 miljoonasta 25 159 milj. markkaan eli n. 82 %, kun vastaava paraneminen edellisenä vuonna oli ollut puolta pienempi eli 43 %. Samalla kultavarannon arvo lisääntyi 1 072 milj. markkaa nousten 6 934 miljoonaa. Näiden, ulkomaisten maksusuhteiden hoitamisen kannalta ensiluokkaisen tärkeiden tekijäin yhteisarvo kohosi siten 19 696 milj. markasta 32 093 miljoonaa. On edelleen huomattava, että myös valuuttavarannon koostuminen erilaisista valuutoista muuttui entistä paremmin maamme tuontia ja maksutarpeita vastaavaksi. Näin ollen tämä varanto on saavuttamassa sen tason, joka on tarpeen kausivaihteluiden tasoittamiseen, edellyttäen, että nämä vaihtelut eivät ylitä normaaliheilaiteluja.

Sen sijaan ulkomaisten selvitystilien nettosaldo pieneni kertomusvuonna 9 597 milj. markasta 3 947 miljoonaa, mikä pääasialli-

sesti johtui siitä, että velkamme Argentiinalle ja Brasilialle lisääntyi huomattavasti. Toiselta puolen Neuvostoliiton clearing-velka olisi lisääntynyt tuntuvasti, ellei sitä olisi lyhennetty melkoisilla suorituksilla kullassa ja länsivaluutoissa. Selvitystilien nettosaatava pieneni siten 5 650 milj. markkaa eli runsaasti samalla määrällä, jolla se edellisenä vuonna oli lisääntynyt.

Ulkomaisiin saataviin on vielä luettava kaksi pientä erää, ulkomaanrahan määräiset setelit ja kupongit sekä ulkomaiset obligaatit. Niiden yhteenlaskettu kirjanpitoarvo lisääntyi, obligaatioiden oston takia, 337 milj. markasta 938 miljoonaa.

Kaiken kaikkiaan Suomen Pankin ulkomaiset saatavat — kultakassa mukaan luetuna — kasvoivat 29 630 milj. markasta 36 978 miljoonaa. Lisäys oli siten 7 348 milj. markkaa eli lähes 25 %.

Toiselta puolen myös pankin ulkomaisissa veloissa on tapahtunut huomion arvoisia muutoksia. Ulkomaisten tilinpitäjien saamiset ovat supistuneet 3 022 milj. markasta 908 miljoonaa ja pankin velka Kansainväliselle Valuuttarahastolle on pienentynyt 1 037 miljoonaa, ollen IMF- ja IBRD-tilit vuoden lopussa 2 350 milj. markkaa. Sitä vastoin pankin pitkäaikainen velka ulkomaille, jolle tilille kirjataan Kansainvälisen Jälleenrakennuspankin Suomen Pankille talouselämän kehittämiseksi myöntämä luotto, on lisääntynyt 5 716 miljoonasta 6 507 milj. markkaan. Pankin ulkomaiset sitoumukset, joista valtio osaksi on takuussa, ovat siten kaikkiaan vähentyneet 12 125 milj. markasta 9 765 miljoonaa eli samalle tasolle, jolla ne olivat vuoden 1952 päättyessä.

Edellisestä voidaan havaita, että Suomen Pankin ulkomainen nettosaatava, joka kertomusvuoden alkaessa oli 17 505 milj. markkaa,

on sen aikana noussut 27 213 miljoonaa. Nettosuhteen paraneminen oli täten 9 708 milj. markkaa vastaten n. 55 %:a. Pankin ulkomainen nettosaldo on näin ollen palannut samalle tasolle, jolla se oli vuoden 1951 lopussa silloisen huippusuhdanteen ansiosta. Viimeaikaista kehitystä ja suhdannevaihteluiden siinä aiheuttamia jyrkkiä heilahteluja valaisee seuraava asetelma.

Vuoden päättyessä	Ulkomaisia saatavia milj. mk	Ulkomaisia sitoumuksia milj. mk	Nettosaatavia milj. mk
1950	8 262	9 913	-1 651
1951	33 456	4 767	28 689
1952	20 114	9 594	10 520
1953	29 630	12 125	17 505
1954	36 978	9 765	27 213

Luotonanto ja korkomäärät

Kun viennin kautta maahan tuli runsaasti ostovoimaa ja talouselämä kehittyi yhä enemmän noususuhdanteen merkeissä, keskuspan-

kin luonnollisena tehtävänä oli ilmenevien inflaatiotendenssien hillitseminen. Näin ollen Suomen Pankin tavoitteena kuluneen vuoden aikana oli luottovolyymin liiallisen paisumisen estäminen ja siis saman politiikan jatkaminen, joka oli antanut leiman edellisellekin vuodelle. Tämän mukaisesti saatiin vuoden lopulla aikaan sellainen uudistus korkopoliitikassa, että johtokunta oikeutettiin luotonannossa soveltamaan entistä laajempaa korkojen porrastamista. Aikaisempien 5 3/4—6 3/4 %:n sijasta otettiin käytäntöön 5—7 1/2 %:n korkoasteikko, jotta pankki voisi määrätä korot erilaatuiseksi aina luoton kestävyyden ja tarkoituksen mukaan. Suomen Pankki pyrki samassa tarkoituksessa myöskin saamaan käytäntöön uusia, entistä tiukempia kassareservimääräyksiä, mutta tämä suunnitelma ei ehtinyt toteutua ennen vuoden loppua.

Tällaisen politiikan merkeissä pankin luotonanto supistui jonkin verran, niin kuin näkyy alla olevasta asetelmasta, joka valaisee pankin varsinaisen luotonannon eri tekijöitä.

Suomen Pankin kotimainen luotonanto vuonna 1954

Kuukauden lopussa	Valtion nettovelka milj. mk	IMF- ja IBRD-kate milj. mk	Diskontatut vekselit milj. mk	Hypoteekki-lainat milj. mk	Kassakrediittilainat milj. mk	Rediskontaukset milj. mk	Yhteensä milj. mk
1953							
Joulukuu	12 719	1 662	13 812	33	398	8 268	36 892
1954							
Tammikuu	12 814	1 662	13 345	33	190	3 068	31 112
Helmikuu	14 959	1 662	12 769	33	427	1 550	31 400
Maaliskuu	9 497	1 662	12 694	33	344	3 529	27 759
Huhtikuu	10 993	1 662	12 916	33	374	2 944	28 922
Toukokuu	13 249	1 662	13 892	33	390	3 677	32 903
Kesäkuu	6 033	1 662	14 004	33	165	7 679	29 576
Heinäkuu	9 350	1 662	13 034	33	165	3 042	27 286
Elokuu	14 147	1 662	11 894	33	8	1 084	28 828
Syyskuu	6 351	1 662	11 548	33	386	5 138	25 118
Lokakuu	8 898	1 662	11 306	33	365	3 596	25 860
Marraskuu	9 454	1 662	11 338	33	167	4 342	26 996
Joulukuu	4 530	1 662	11 941	33	—	8 465	26 631

Valtiolle annettua luottoa, jonka nettomäärä näkyy asetelmasta, kosketellaan edempänä. Selvimmin tulee luotonannon supistuminen

näkyviin siinä luotonannon osassa, johon pankki suoranaissimmin voi vaikuttaa, nim. luotonannossa suoraan talouselämälle. Suo-